

Ustad aşıq Bəylər Qədirovun ruhu işığında...

Böyük sənətkarların, ustadların məkanı insanların könlündədir. XX yüzilliyin dəyərli söz adamlarından Aşıq Bəylər Qədirovun mənzili də, qovuşduğu əbədi məkan da sazseverlərin ürəyidir. Deyirlər ki, dünyadan köçən insanlar hər gün xatırlanırsa, demək, ölməyiblər, yaşayırlar...

Azərbaycan aşıq sənətinin tanınmış simalarından olan Aşıq Bəylər gözəl səsə malik, bülbül avazlı böyük sənətkardır. Zamanında öz səsi ilə sazseverlərin ürəyini rıqqətə gətirən ustad sənətkarın yadigar lent yazıları bu gün də sevilə-sevilə dinlənir.

*Sənə qurban olum, saqi,
Mey ver, piyalə vaxtıdır...*

Bunu Tufarqanlı Abbasdan oxuyub ustad. Barəsində yazı-yaza avazına qulaq asıram. Səsi bulaq kimidir, coşur, qaynayır. Onun səsi doğma irmaqlardan, doğma iqlimdən ruh alıb, bu torpağın gözəlliklərindən qanadlanıb. Elə səslər var ki, onları bir dəfə dinləməklə ömürlük yaddaşına hopur. Uzaq illərdə Azərbaycan radiosundan Aşıq Bəylərin səsinə çox dinləmişəm. Ustadın səsinə, barmasına biçilən şirin havacatların seyrinə o qədər dalmışam ki...

*Mən gəlirdim Tufarqanın elindən,
Yolum düşdü bağçasına Pərimin.
Salam verdim, gülüb aldı salamı,
Qonaq oldum obasına Pərimin.*

“Elə içdən oxuyur ki, adam həyəcənsiz dinləyə bilmir. Elə bilirən ki, XVII əsərə gedib çıxmısan və oxuyan da heç Bəylər Qədirov deyil, Tufarqanlı Abbasın özüdür. Ümumiyyətlə, ustad aşıqların çoxunu dinləyəndə bu günü unudur, keçmişə gedirsən. Çünki onlar ulu ozanların ruhunun və mənəvi irsinin, nəfəsinin daşıyıcılarıdır.

“Zarırı şikəstə” üsta oxuduğu “Sabahları” şeiri ustadın içindən süzülüb gəldiyi və klassik irsin bir örnəyi olduğu üçün maraq doğurur. Şirvan aşıq sənətinin fərqli cəhətlərini nəzərə alaraq deməliyəm ki, Aşıq Bəylər Qədirov bir sənətkar kimi həm bu ənənəni yüksək səviyyədə davam etdirib, həm də onu öz ifaçılıq mədəniyyəti ilə gələcəyə ötürüb. Sənətkarı keçən zamanlarda dinləyənlar onun ifasını eşidən kimi qeyri-ixtiyari olaraq ötən təəssüflərə qayıdır, yeni nəsil isə onunla eyni dövrdə yaşamadığı üçün təəssüf hissi keçirir.

Bəylər Qədirov sovet dövründə yazıb-yaradıb. Zəmanəsinin şən-söhəratlı aşığı kimi cəmiyyətin, həyatın nəbzini tutaraq telli sazı ilə xalqa xidmət edib. Qazandığı əsas zəfər odur ki, sənətkar ana sazımızı el-el, oba-oba gəzdirib, sevdirib, onun sazının işığına minlərlə sazsever parvənə olub.

Aşıq Bəylər Qədirov 25 may 1914-cü ildə Salyan rayonunun Çuxanlı kəndində dünyaya gəlib. Atası Hacı Rəşid islam dininə bağlı, əməlisəlah bir şəxs kimi tanınıb. Hətta həc ziyarətində də olub. Qədirlə şəcərəsinin layiqli davamçısı Bəylər Hacı Rəşid oğlu Şirvan aşıq mühitinin formalaşmasında böyük rol oynayıb. O, aşıq sənətində öz yolunu yaratdı, dəstxətini qoyub. Bir maqamı da vurğulayım ki, Qədirlə tayfasının əsl-i-kökü Şamaxının Çuxanlı kəndindədir. Şamaxıda baş verən dəhşətli zəlzələ zamanı Qədirlə tayfası Salyana köçür və burada Çuxanlı kəndinin əsasını qoyur.

Hətta böyük aşıq öz nəsil-şəcərəsi haqqında şeirlərindən birində belə deyir:

*Atam Şirvanlıdır, özüm Muğanlı,
Sən olmusan mənə bir ana, Salyan.*

Aşıq Bəylərin ailəsi həmişə kasıba, kimsəsizə əl tutar, dayaq olardı. Lakin sovet illərinin ağrı-acısı, bolşevizm tufanı bu ailədən də yan keçməyib. Sərvətləri, var-dövlətləri şura hökuməti tərəfindən yağma-landı.

Yeyrixahlq özü böyük mirasdır, Əgər atadan-babadan miras qalıbsa, oğul, nəvə mütləq o yolu davam etdirir. Aşiq Baylar bir el sənətkarı kimi həmişə camaata yaxın olub, ehtiyacı olanlarla toy-düydən, şənliklərdən qazandığını bölüşə bilib. Həddindən artıq sadə insan, böyük sənətkar xalqa arxalanıb, əldən gələn alıb.

Aşiq Baylar sənətə tələtlüdü, tufanı bir dövrdə gəlib. Bu o zaman idi ki, bütün SSRİ-də "repressiya maşını" vur gücü ilə işləyir, sözsüz ki, Azərbaycanndan da yarı ötmürdü. Bəla ağır bir zamanda sinasına səz götürüb meydana çıxmaq sənətkardan böyük ustalıq tələb edirdi. 1937-ci ildə sənətə gələn Baylar Qədirov aşiq sənətinin "Bülbül"ü kimi özünə böyük şöhrət qazandı. Sənətkar sənət zirvəsinə böyük zəhmətlə, azıyıqla, başlıcası iş istedadına əftab edib. Əlbəttə, tarixdə çox aşıqlar yaşayıb, amma az qisminə aşiq sənətinin zirvəsinə fəit etmək, ora "bayağını" sanmaq nəsisə olub.

Baylar dastanını musiqili hissəsinə ifa etmək üçün bir neçə gün müht istəyib və sonra səsyzəmə aparılıb. Bədi hissəsi işə xalq artistləri Məhluqə Sadiqova və Lütfi Məmmədovaya ifa edilib. Həmin səz yazdığı Azərbaycan Dövlət Radiosunun qzıl fondunda saxlanılır. "Peyvand şikəsta", "Kərami", "Peşron" əvəzölümə ifaçısı kimi böyük iş qo-yub. Gözəlləmələr, ustadhəmələr onun repertuarında ayrıca biçimədə idi. Aşiq Baylar təkcə Şirvan-Muğan aşiq mühtinə deyil, eyni zamanda Gəncə-Tovuz və Göyçə-Borçalı mühtlərinə məxsus klassik aşiq həvalərini də özünəməxsus ustalıqla ifa edib. Həmin musiqilər bir gün də sevilə-sevilə dinlənir. Müəllifi olduğu "Kəndimiz" aşiq məhsulı televiziya verilişlərində, konsert salonlarında, toy məclislərində mütləmə ifa edilir.

1938-ci ildən el məclislərində, toyda-nişəndə iştirak etməyə başlayan Baylar səsi, sadəsi tezliklə bütün Azərbaycana, İrana, Türkiyəyə yayılıb. Azərbaycan aşiq-lərinin II və III qurultaylarında iştirak edib. Bir sənətkar kimi xidmətləri dəfələtə tərəfindən yüksək qiymətləndirilib, diplom, fəxri fərman və müxtəlif mükəfətlərə layiq görü-lüb. Baylar sənətinin işığı, nuru sərhədlərimizdən kənarə yayıldıqca ustad sənətkarın şöhrəti daha da artıb. Sənət dostları ilə birgə 1959-cu və 1970-ci illərdə Moskva-da keçirilən Azərbaycan mədəniyyəti oğunluyunə qatılıb.

Aşiqşünaslar vurğulayır ki, Aşiq Baylar XX əsrdə Şirvan bölgəsində, eləcə də bütün Azərbaycanda Şirvan aşiq mühtinin görkəmli nümayəndələrindən biri olub. Aşiq sənətinə bələd olanlar bilir ki, bu sənət ənənəvi olaraq ustad-sayırdi münəsbətləri ilə davam etdirilir. Aşiq Bayların görkəmli bir aşiq kimi yetişməsinə ustadının böyük əməyi var. O, aşıqlıq sənətinin sirdarisi Şamaxovın Cəyri kəndindən olan və atasının yaxın dostu Aşiq Abbasdan öyrənib. Eyni zaman-da Rza Məmmədovun (Aşiq Rza Qubustanlı), Mirzəlinin, Ağababa Bədəlovun, Aşiq İsmayilovun, oğul İxtiyar Qədirovun və onlarca baş-qalarnın ustadı və sənət mayakıdır.

Aşiq Baylar Qədirov yalnız ifaçı aşiq deyil, həm də dastançı aşiq kimi tanınıb. Aşiqşünasları fikirlərindən olan dastan dənizməq ənənəsinə o, böyük ustalıqla davam etdirib. Əlbəttə, indiki dövrdən fərqli olaraq keçmiş zamanlarda aşiq məclislərdə, toylarda intahənə çəkilibdi. Səz-söz xiridərlən, blicilərini məclisdə aylaşıb aşıqlı dnyələr, qəfil verdikləri sualla aşıqın çəkisini, biliyini yoxlayırdılar. Aşiq Baylar bələ çox ağır məclislər doğur, səz blicilərini intahənədən üzəq çirmişdi. Əks təqdirdə, təbii ki, aşiq sənətinin "Bülbül"ü adını qazənə bilməz, bir ustad kimi özünü təsdiqləməyi bacarmazdı. O, dastançı aşiq kimi 1966-cı ildə "Abbas və Gülgəz" dastanını mənəşir və bu çmiş Azərbaycan Radio Komitəsinin səsyzəmə studiyası tərəfindən lentə alınıb. Həttə məlumatlara görə, Radio Komitəsi "Abbas və Gülgəz" dastanını lentə almaq üçün dövrün bir neçə aşıqinə müraciət edib, lakin onlar bu yükü çiyənlərinə götürməyiblər. Onu da deyim ki, Aşiq

Ustad aşiqin ifasında ibarət albom vafatından 8 il sonra çıxb, bu-nun ardnca işə "Səbuhi" studiyası Baylar Qədirov digər bir albomu buraxıb. 2006-cı ildə "Azərbaycan folklor incilərini" seriyəsindən ustadın 14 musiqisi – "Telli sazım", "Dolanı", "Səhərlər", "Pərimin", "Qadan alın", "Bizim qızlar", "Vatan", "Bizimdi", "Pərim", "Oynayır", "Səs verir", "Keçdi", "Gözərlər", "Baxtavar" məhnlərindən ibarət musiqi albomu buraxılıb.

Baylar Qədirovun aşiq sənətinin inkişafındakı xidmətləri həmişə dövlət tərəfindən yüksək qiymətləndirilib. Bu gün də ustadın xatirəsi əziz tutulur, ruhu hörmətlə yad edilir. Noyabrın 17-də Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin və Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin birgə təşkilatlığı ilə R.Behbudov adına Məhni Teatrında ustad aşiq Baylar Qədirovun xatirə günü keçirilib. Böyük səz-söz bəyramına çevrilən bu müqəddəs gündə ustadın ruhu sevindi, şad oldu.

Aşiq Baylar elə bir simdər ki, heç kəsə müqayisə etmək, kimsə işə bənzətmək mümkünəzdir. Çünki hər bir sənətkarın öz yeri, səviyyəsi, dastxatı var. Böyük ustadlar ölmür, özünə aid olan sənət zirvəsində əbdi yaşayır. Mən illər sonra da Baylar Qədirov kimi sənətkarları xatırlanacaq. Çünki aşiq sənətinin "Bülbül"ü əbədiyyətlər qazanıb.

İradə Sətyeva

Mərhum aşiqin yarıdıcılığın bir neçə nümunəni təqdim edirik.

Olub

*El-əbadə qazan aşiq,
Əlindən açan dilin olsun.
Mədam girmisən meydana,
Bəmin olsun, zilin olsun.*

*Əz həmdə vafət qal,
Bir gözələ meylini sal,
Əgər göndər, şərfəla ol,
Birçə durna telin olsun.*

*Çəhla uyma, həcvi unu,
Əyri gələn kəlməni ud,
Çalış səz demə kobud,
Şirin dənş, həli'n olsun.*

*Əz həsnu var hər yığnaqın,
Kəri yax arxası dəgin.
Aşiq Baylar, elə sığın –
O da arxan, alin olsun.*

Durnalər

*Göyün yərə lələk atın, qay yazın,
Edim mübarək şerimi, durnalər.*

*Həyanımdır bir təməz, bir sazım,
Bəyan edim öz sirmim, durnalər.*

*Əz-gözümde ömrün qəmi zə salıb,
Səçlərim dəmun alıb, qar alıb,
Güllər olan bağları da saralıb,
Axtararam mən vərini, durnalər.*

*Mən Baylarım, mən düyəndə yodmadım,
Sən-şəhrələ, ədə-sənə uymadım,
Ərklərdə yaşar adım, soyodım,
Mən taparəm öz yerimi, durnalər.*

Kəndimiz

*Səfəldir qışın, yayın, baharın,
Arzuların daim təməz, kəndimiz,
Yaz gələndə gözəl-gəyçək qızların
Bəçəqlərdə dərin-nəyçək, kəndimiz.*

*Qucağımda oynadıqım güy bəqlər,
İsti sul o şir-şirli bulaqlar,
Bənzənən ədli bəzim bu dağlar,
Səninkilər doğma, əziz kəndimiz.*

*Mən Baylarəm, ovladım, ay anə!
Sən bəzəkən bizim doğma Şaxəlanə,
Adın düşüb çəmşəllərə, dastənə,
Zəfərlərə ey mübarək kəndimiz.*

Mənim

*Məhnət ürəyimi dalır,
Səbir mənim, dözüm mənim.
Bərlər arından gəlir
Pozulmayırsən irsim mənim.*

*Ana yurdum – Azərbaycan,
Səslə məni, deyim "can-can!"
Haqq səz dönsün hər an
Nur çəhrəli üzüm mənim.*

*Urəyimi dəğıtmə, qəmi!
Hücum çəkəmə, sən ey ələmi!
Hüma çək, Səməndərəm –
Sənən deyil közüm mənim.*

*Qalibmədik məhəbbətdir,
Öz yurduma sənə qatdır,
Tərixlərə əməndədir,
Baylar, sazım, səzüm mənim. ✦*